

Ненно І.М.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СТРАХОВИКА

Актуальність. Виконання страховою компанією функції захисту населення та підприємництва в умовах ринкової економіки можливе за наявності сформованого плану його розвитку та функціонування на ринку. В Україні, з урахуванням все ще недостатньої капіталізації страхового ринку у порівнянні з ринками розвинутих країн та країн Центральної Європи, питання достатності фінансів страховиків для реалізації стратегії розвитку набуває надзвичайної актуальності.

Постановка проблеми. Динаміка розвитку страхового ринку та необхідність посилення конкурентних позицій страховика в умовах лібералізації потоків страхового капіталу нерезидентів обумовлюють підвищену зацікавленість теоретиків та практиків страхування до розробки стратегії розвитку страховиків. В той же час істотною умовою ефективною реалізації цієї стратегії виступає її фінансове забезпечення. Ефективне використання власних коштів страховика та залучення ним позикових стає актуальною проблемою фінансування стратегії розвитку. Достатність фінансового забезпечення – це не тільки умова виконання страховиком своїх зобов'язань зі страхових виплат, а також його здатність досягати поставлених цілей в довгостроковому періоді в контексті страхового менеджменту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у вивчення закономірностей, розбіжностей і перешкод розвитку страхового ринку України зробили Базілевич В.Д., Шумелда Я.П., Мних М.В., Осадець С.С., Фурман В.М., Тринчук В.М. Питанням досягнення фінансової стійкості страховиків присвячені дослідження Шірінян Л.В., Внукової Н.М., Ткаченко Н.В. Деякі питання управління розвитком суб'єктів страхового підприємництва знайшли відображення у наукових напрацюваннях Піратовського Г.Л., Ніколенко Н.П., Кургіна Є.В.

Недосліджена частина проблеми. Слід помітити, що питання фінансового забезпечення розвитку страховиків ще й досі не були висвітлені науковцями всебічно. Проблеми достатності фінансових ресурсів страховика розглядалися з позиції відповідності вимогам органів державного регулювання та достатності для виконання страхових зобов'язань. Увагу привертала насамперед категорія «фінансова надійність», «фінансова стійкість», та т.і. Промова щодо фінансового забезпечення, як перманентного процесу накопичення та цільового використання коштів для реалізації стратегії розвитку страховика ще не велась.

Мета дослідження. Метою статті є наукове обґрунтування теоретичних засад фінансового забезпечення розвитку страховика. Мета статті обумовила перелік задач, вирішення яких необхідне для її досягнення:

- дослідження сутності поняття «фінансове забезпечення» розвитку страховика;
- виділення ключових складових фінансового забезпечення розвитку страховика.

Внесок автора та обговорення результатів.

Дослідження змісту фінансового забезпечення не отримало належного розвитку у вітчизняній літературі. У кращих українських та зарубіжних вчених поняття «стійкості» часто пов'язується з поняттям «стійкість», «стабільність», «рівновага», «надійність».

Здійснено спробу виявлення змісту страхового фінансового забезпечення шляхом аналізу змісту цієї та суміжних категорій. Фінансову стійкість пов'язують зі своєчасним виконанням страхових зобов'язань та ризик – менеджментом страховика.

Так Юданов А.Ю. вважає, що ознакою стійкості є стабільність як здатність опинитися в привілейованому, відносно менш уразливому положенні під час криз та здатність їх переборювати [1, с. 109].

Фінансова стійкість страховика на думку Іванюк І.С., Маруженко Д.С – це економічна категорія, що характеризує такий стан його фінансових ресурсів, їхнього розподілу й використання, за якого страхова компанія є платоспроможною і здатною своєчасно й у повному обсязі виконати свої фінансові зобов'язання перед страхувальниками в умовах негативного впливу зовнішніх чинників, спричинених зміною параметрів середовища, в якому вона перебуває, і/або внутрішніх чинників, викликаних реалізацією одного або низки ризиків страховика. Основними складовими забезпечення фінансової стійкості страхової компанії є: власний капітал, страхові резерви, перестраховування, інвестиційна діяльність, тарифна політика [2, с. 78].

Деякі дослідники фінансового сектору, але банківського, а не страхового, все ж таки торкаються зв'язка фінансової міткомті та розвитку [3, с.104].

Фінансова стійкість комерційного банку – це якісна динамічна інтегральна характеристика спроможності банку, як економічної системи трансформації ресурсів та ризиків, виконувати свої функції та забезпечувати цілеспрямований розвиток, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Шевчук В. вважає, що заходи, спрямовані на підтримання високого рівня фінансової стійкості страхової компанії, можна об'єднати в систему управління страховими ризиками, яка передбачає цілеспрямовані дії з максимального обмеження і попередження того чи іншого ризику. З позиції страховика і страхувальника цілі управління страховим ризиком ідентичні – обмежити або усунути можливість його настання, інакше реалізація страхового ризику завдасть шкоди страхувальнику. Для споживача страхової послуги управління страховим ризиком важливе передусім тим, що запобіжні заходи дають змогу знизити ймовірність настання страхового випадку, а отже, несприятлива для страхувальника подія може не відбутися. Як відомо, до управління страховим ризиком входять:

1. аналіз страхового ризику: визначення й оцінка ймовірності настання ризику та розміру реальної шкоди, яку він може заподіяти;

2. контроль за страховим ризиком: заходи, спрямовані на зниження ймовірності настання ризику, а також зменшення розміру шкоди у разі його реалізації;

3. фінансування ризику: розподілення вартості ризику в часі таким чином, щоб пом'якшити фінансовий тягар, під яким опиниться страховик у разі настання збитків [4, с. 47].

Розглядають відокремлено і фінансову стійкість страхових операцій, як здатність страховика до зберігання балансу між доходами від страхової діяльності та витратами на виконання зобов'язань перед страхувальниками. При цьому, доходи від інвестиційної діяльності враховуються тільки в той частині, котра заздалегідь врахована при встановленні страхового тарифу. Ознакою фінансової стійкості страхової організації вважається бездефіцитний фінансовий результат від їх проведення. Рівність тих, страхових внесків, що поступили (премій) та витрат на виконання страхових зобов'язань за певний період є відображенням принципу еквівалентності у відносинах страховика та страхувальника.

Джерелами прибутку від страхових операцій можуть бути зниження фактичної збитковості; економія витрат на ведення справи; прибуток, передбачений у страховому тарифі. Необхідною умовою забезпечення фінансової стійкості страхової організації є формування збалансованого страхового портфелю, що у свою чергу, вимагає проведення обґрунтованої андеррайтингової політики та оптимізації перестраховування, достатні страхові внески, забезпечення необхідної маси грошових коштів, страхові резерви, що адекватні зобов'язанням страховика [5, с.1024].

Можна зробити висновок, що згідно з думками багатьох авторів, фінансова стійкість – це характеристика стану компанії, тоді як забезпечення, як категорія – це сукупність засобів, умов та факторів, сприяючих нормальному протіканню процесів на підприємстві, в організації, регіоні, країні [6, с. 282].

Фінансове забезпечення на фондовому ринку – сума грошей на рахунку клієнта біржі з рахуванням прибутку або збитку за відкритими контрактами і комісії за цими контрактами, отриманої в разі їх ліквідації [7, с. 812].

Існує низка робіт, де термін «фінансове забезпечення» розглядається лише в контексті державного чи муніципального регулювання, тобто з позиції ефективного перерозподілу фінансових потоків країни.

Наприклад, Буряк П.Ю. розглядає фінансове забезпечення як державну підтримку і правовий захист підприємництва, податкову оптимізаційну політику, забезпечення мобільних потреб господарського суб'єкта банками, як додатковими джерелами реалізації його економічного потенціалу, та раціоналізацію грошових потоків держави [8, с. 45].

Онишко С.В. розкриває поняття механізму фінансового забезпечення інноваційного розвитку [9, с. 179]. На його думку, системна побудова поняття механізму фінансового забезпечення повинна відображати потребу:

- об'єднати узгодженою спрямованістю окремі методи, підвищити рівень керованості, а звідси і їх ефективності;
- врахувати специфіку методів фінансування, структури використовуваних ресурсів;
- нетрадиційності форм відтворення та пошуку джерел з метою створення умов та конкретних форм залучення ресурсів;
- формування інноваційних проєктів та напрямів, здатних забезпечити нарощування темпів промислового, науково-технічного та соціального розвитку.

Фінансове забезпечення інноваційного розвитку полягає в його розумінні, як фінансового утворення, в якому функціонує упорядкована і взаємопов'язана узгодженою спрямованістю сукупність фінансових відносин, стимулів, важелів, інструментів, форм и методів, здатна до автономного забезпечення інноваційної діяльності.

Автор згодний з Беліковою О.Ю., на думку якої фінансове забезпечення включає [10, с. 140]:

1). Формування активів – виявлення потреб в визначених видах активів та визначення їхньої суми в цілому.

2) Формування фінансової структури капіталу – визначення загальних потреб в капіталі для формування активів, вивчення альтернативних варіантів отримання фінансових ресурсів: вибір джерел їх фінансування, формування структури капіталу;

3) Управління інвестиціями – визначення напрямків та характеру інвестиційної діяльності підприємства (в яку галузь та які інвестиції: прями чи портфельні, ризикові); оцінка інвестиційної привабливості окремих проєктів, формування інвестиційного портфелю та оперативне управління (за допомогою моделі Марковіца - Шарпа); вибір оптимального джерела фінансування інвестиційного проєкту.

4) Управління фінансуванням власних фінансових ресурсів - визначення потреб у власних фінансових ресурсах, підвищення розміру чистого прибутку; капіталізація прибутку.

5) Управління фінансовим ризиком – визначення видів ризиків, що характерні для оперативної та інвестиційної діяльності, оцінка таких ризиків, вибір відповідних методів управління ризиками; моніторинг управління фінансовими ризиками.

6) Управління залученням позикових коштів – визначення потреб в позикових коштах, оптимальне співвідношення короткострокових та довгострокових позикових коштів, як основна задача в області управління пасивами страховика, вибір оптимальних джерел фінансування та форм позичення.

Автор дослідження вважає, що джерелом формування фінансового забезпечення є фінансовий потенціал.

Потенціал – це ресурси, які існують в економічного суб'єкта, їхня оптимальна структура та здатність раціонально використовувати їх для досягнення поставленої мети [11, с. 13].

Фінансовий потенціал – це сукупність фінансових ресурсів страховика. Він є результатом перевищення доходів страховика над витратами, з одного боку, та результатом певного рівня капіталізації, з іншого.

Структуру капіталу страховика визначає принцип акумулювання та подальшого розподілення ресурсів. Фінансові ресурси страхової організації у значній мірі представлені залученим у страхувальника капіталом, який деякий час складає сукупність тимчасово вільних грошових коштів. Тому фінансовий механізм страхування дуже цікавий з точки зору використання такого ресурсу у якості джерела інвестицій. При цьому слід ще раз підкреслити, що сутність страхових операцій полягає в:

- наданні послуг підприємствам, установам, населенню;
- забезпечення своєчасних гарантованих виплат та страхового відшкодування;
- здійснення страхування на принципах рентабельності та прибутковості.

Як витрати, так і доходи страхової компанії, пов'язані із двоїтим характером її діяльності – страховим та інвестиційним. Виокремлюють витрати на проведення страхових операцій (саме вони формують собівартість страхової послуги) і витрати на проведення інших операцій (витрати, що супроводжують одержання доходів від інвестиційної та фінансової діяльності, а також інших його доходів від звичайної діяльності та надзвичайних операцій).

Разом з тим, кругообіг коштів страховика не обмежується страховими операціями; він ускладнюється постійною залученістю коштів в інвестиційний процес. Це дозволяє позначити кошти, які знаходяться в обігу страховика, для проведення страхових операцій та інвестиційної діяльності, як його інвестиційний потенціал [12, с. 24] та складова фінансового потенціалу.

З точки зору капіталізації фінансовий потенціал страховика визначається розміром статутного капіталу, який в процесі діяльності поповнюється за рахунок різноманітних джерел (прибутку, емісії, інвестиційного доходу).

Цільове використання фінансового потенціалу і є фінансовим забезпеченням його розвитку.

На думку автора дослідження, фінансове забезпечення розвитку страховика повинно розглядатися у двох аспектах: стратегічному та операційному. Стратегічний аспект розвитку стосується перспективи покращення конкурентних позицій та завоювання ринку в довгостроковому періоді, тоді як операційний аспект пов'язаний із виконанням поточних зобов'язань і необхідністю достатності власних коштів страховика.

В той же час фінансове забезпечення є використанням фінансового потенціалу (ресурсів) для реалізації стратегії.

Для страховика стратегічними цілями виступають:

- розвиток та розширення всіх видів страхування завдяки впровадженню європейських та світових технологій;
- реалізація страхових продуктів у прямій залежності від потреб ринку;
- максимальний обсяг охоплення ринку, повне обслуговування потреб клієнтів, лідерство у питаннях зниження собівартості страхових премій;
- побудова розгалуженої мережі індивідуального обслуговування, пошук та розробка нових видів страхування;
- зміцнення та вдосконалення організаційно-територіальної мережі;
- зміцнення матеріально-технічної бази, всеохоплююча комп'ютеризація, створення локальної мережі зв'язку.

Таким чином, фінансове забезпечення включає стратегічну і операційну складову. Під стратегічною складовою в даному випадку розуміються загальний напрям і спосіб використання засобів для досягнення поставленої цілі. Цьому способу відповідає певний набір правил і обмежень для ухвалення рішень. Стратегія дозволяє сконцентрувати зусилля на варіантах рішення, що не суперечать прийнятій стратегії, відкинувши всі інші варіанти. Операційне фінансове забезпечення - це конкретні методи і прийоми виконання поточних зобов'язань страховика, пов'язаних зі страховими договорами та інвестиційною діяльністю..

Стратегічний розвиток у вигляді інвестиційного проекту розглядається як діяльність страховика, пов'язана з реалізацією його фінансового потенціалу шляхом цільового використання власних та залучених коштів для фінансового забезпечення. В ролі інвестора може бути сам страховик, який здійснює інвестиції шляхом самофінансування, а також банківські кредити чи акціонерний капітал.

Цінність стратегії визначається певним набором оцінок, які базуються на дисконтуванні потенційного фінансового результату страховика.

Розвиток страховика повинен плануватися із урахуванням стадії життєвого циклу страховика та ступеню його інвестиційної привабливості. Стадії життєвого циклу можуть бути визначені з використанням моделей Сливоцького А., Айзедеса А., Грейнера Л.

Сливоцький А. розглядає деякі ділові моделі [14, с. 5], як інструмент забезпечення зростання ринкової вартості компанії та підвищення її інвестиційної привабливості. Розвиток ділових моделей спирається на виявлені фази життєвого циклу компанії, що обмежується фазами зростання, стабільності і відпливу капіталу. Визначення потужності ділової моделі як відношення її ринкової вартості на річний дохід

дозволяє визначати етап життєвого циклу, в якому знаходиться у даний момент компанія.

Організація процесу стратегічного планування страхової компанії може бути представлена у вигляді структурно - логічної схеми (рис. 1) [13, с. 561]:

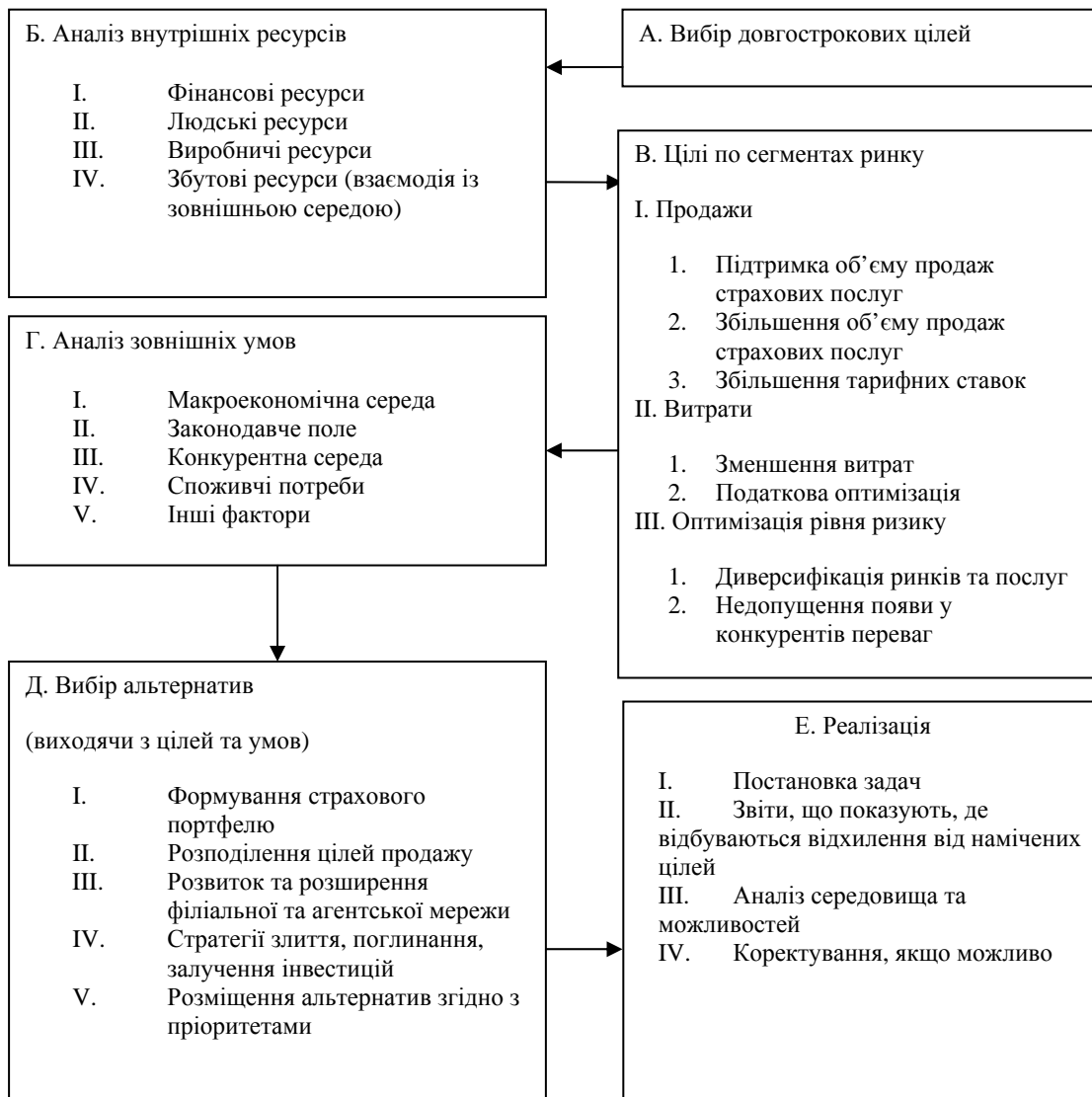


Рис. 1. Організація процесу формування стратегії страхової компанії

Моделі, які б характеризували етапи організаційного розвитку компанії досліджували також науковці Айзедис А. та Грейнер Л. На відміну від моделі Айзедиса А., який описав компанію як живий організм із розквітом, бюрократизацією та смертю, Грейнер Л. запропонував модель розвитку через послідовність критичних точок. Він виділяє 5 стадій організаційного розвитку, які відділяються друг від друга моментами організаційних криз [15].

Під організаційним розвитком розуміємо процес формування бачення майбутнього компанії за умов пристосування до змін пріоритетів споживачів та реалізації запланованих стратегічних намірів.

Для теоретичного осмислення сутності підприємства в непостійному середовищі, багатьма науковцями й практиками було введено поняття бізнес-моделі підприємства, яке поглиблює трактування ділових моделей Сливоцького А. При цьому, технології та інновації, що не спираються на ефективні бізнес-моделі, вже не є життєздатним підходом для забезпечення приросту капіталу.

Бізнес-модель це сукупність елементів, що характеризують принципову відмінну від конкурентів логіку його функціонування на основі використання ключових компетенцій для максимально ефективного розподілу стратегічних ресурсів у системі бізнес-процесів із метою створення продукту, що відповідає пріоритетам споживачів. [16, с. 15].

Висновки.

Таким чином, внесок автора полягає в диференціації підходів щодо фінансового забезпечення операційного та стратегічного розвитку страховика. Сукупність фінансових ресурсів страховика формує

його фінансовий потенціал. В той же час фінансове забезпечення пов'язане саме з використанням цього потенціалу (ресурсів) для реалізації стратегії. Під фінансовим забезпечення розвитку розуміється використання відповідних ресурсів для реалізації стратегії страховика. Фінансовими ресурсами для забезпечення операційного розвитку виступають страхові резерви та витрати на ведення справи страховика. Коштами цільового призначення для фінансового забезпечення реалізації стратегії страховика у цьому разі можуть стати прибуток, власні кошти, як сукупність статутного капіталу, вільних резервів та гарантійного фонду, а також залучені кошти у вигляді інвестицій. Тобто розвиток страховика можна розглядати як інвестиційний проект.

Гарантійний фонд створюється з чистого прибутку, як спеціальні резервні фонди і фонд нерозподіленого прибутку. Такі фонди можуть формуватися за всіма видами і галузями страхування чи за групами видів страхування. Вільні резерви формуються з власних коштів страховика, щоб додатково забезпечити його фінансову надійність згідно з напрямками та методиками здійснення страхової діяльності, зазвичай у тих видах страхування, для яких сумарна страхова шкода може досягати катастрофічних резервів.

Фінансове забезпечення страховика стає гарантією його спроможності виконувати свої функції в умовах нестабільності зовнішньої середовища.

Напрями подальших досліджень полягають у деталізації етапів фінансового забезпечення та його синхронізації з етапами стратегії страховика згідно з ідентифікованим етапом життєвого циклу страховика. Довгострокове фінансове забезпечення страховика може бути представлено як інвестиційний проект цільового використання коштів страхової організації та залучених коштів.

Джерела та література

1. Юданов А.Ю. Секреты финансовой устойчивости международных монополий. – М.: Финансы и статистика, 1999г. – 340с.
2. Іванюк І.С., Маруженко Д.С. Теоретичні підходи до визначення категорії «фінансова стійкість страхової компанії» // Фінанси України, 11'2006 с. 77 – 89.
3. Коваленко В.В., Крухмаль О.В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи: Монографія. – Суми: УАБС НБУ, 2007. – 198с.
4. Шевчук В. Проблеми забезпечення фінансової устойчивости операций по страхованию автотранспортных средств в России // Страховое дело. – 2000. – Апрель. – с. 47 – 50.
5. Финансово-кредитный энциклопедический словарь / Кол. авторов; Под общ. ред. Грязновой А.Г. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 1168с.
6. Современный финансово-кредитный словарь / Под общ. ред. Лапусты М.Г., Никольского П.С. – М.: Инфра-М, 1999. – 526с.
7. Економічна енциклопедія: У трьох томах. – Т3/ Редкол.: Мочерний С.В. та ін..К.: Вид. центр «Академія». – 2002. – 952с.
8. Буряк П.Ю. Фінансове забезпечення розвитку підприємництва. Монографія. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2000. – 248с.
9. Онишко С.В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку: Монографія. – Ірпінь: Національна академія ДПСУ, 2004. – 434с.
10. Беликова Е.Ю. Финансовый менеджмент.: Учебное пособие. – Донецк: Норд – Пресс – МЭГИ, 2007. – 358с.
11. Економічна енциклопедія: У трьох томах. – Т3/ Редкол.: Мочерний С.В. та ін..К.: Вид. центр «Академія». – 2002. – 952с.
12. Рудых Д.В. Стратегическое управление страховыми проектами / Под общ. ред. Похвощева В.А. – М.: Анкил, 2006. – 144с.
13. Дэниелс Д. Д., Радеба Л. Х. Международный бизнес: внешняя среда и деловые операции. – М.: Дело. – 1998. – 1234с.
14. Сливозький А. Міграція капіталу: Як у замислах на кілька кроків випередити своїх конкурентів: Пер. з англ. –К.,: Унів. Вид-во “Пульсари”, 2001. – 296 с.
15. Мироненко Ю.Д.; Тереханов А.К. Организационное развитие компании. – Режим доступа: <http://www.in-line.ru/materials>.
16. Ревуцька Н.В. Формування бізнес-моделі підприємства (за матеріалами підприємств харчової промисловості України): Автореферат дисертації. – К., КНЕУ, 2005. – 20с.